

УДК [336.563:061.2](477)
JEL R58

І. Я. Ткачук

Регіональні особливості фінансового забезпечення діяльності громадських організацій України

Проведено комплексне дослідження фінансового забезпечення діяльності та розвитку громадських організацій України у регіональному розрізі (24 області, АРК і міста зі спеціальним статусом – Київ і Севастополь) за період 2006-2013 рр. Виявлено суттєві диспропорції у його формуванні як загалом, так і в розрізі окремих джерел. Доведено, що наперекір думці про переважання у структурі доходів громадських організацій України надходжень з Державного бюджету та від міжнародних донорів (в основному міжнародних грантів), лівова частка таких надходжень перебуває у розпорядженні громадських організацій м. Києва та присутня у мінімальних обсягах чи зовсім відсутня у розпорядженні громадських організацій інших адміністративно-територіальних одиниць. Запропоновано заходи із згладжування наявних диспропорцій шляхом вдосконалення наявних Регіональних програм розвитку громадянського суспільства.

Ключові слова: громадські організації, громадянське суспільство, фінансове забезпечення, джерело фінансування, регіональні аспекти.

Діяльність громадських організацій (далі ГО) позитивно впливає на стан і розвиток громадянського суспільства (далі ГС) в Україні та світі, що визнано на найвищому державному рівні [9], однак ефективність їх діяльності не є однаковою у різних регіонах. Так, до прикладу, лишень за 2013 р. показник кількості таких масових заходів, як з'їзди, конференції, збори, виставки, мітинги, демонстрації та інші мирні зібрання, проведених у Львівській області, перевищила аналогічний показник по Житомирській області майже в 3,5 разу (відповідно 3078 і 884) [8]. Причиною таких відмінностей насамперед є диспропорції розподілу фінансових ресурсів, що є в розпорядженні ГО різних регіонів.

Проблемам фінансування ГО як елементу державних фінансів приділялося багато уваги вітчизняними науковцями. Так, аналіз їх окремих елементів знаходимо у працях О. Віннікова, В. Гейця, С. Кириченка, С. Обушного, О. Солонгая, А. Ткачука та ін. Однак, попри внесок згаданих науковців у дослідження фінансового забезпечення діяльності організацій громадянського суспільства, питанню фінансового забезпечення діяльності та розвитку ГО у регіональному розрізі (24 області, АРК та міста з особливим статусом – Київ і Севастополь) не приділялося належної уваги. Таке детальне дослідження дозволить зробити висновки щодо існування диспропорцій як стосовно загальних обсягів фінансового забезпечення діяльності ГО, так і стосовно його окремих джерел, а також запропонувати заходи щодо їх усунення.

Очевидно, що загальні обсяги фінансового забезпечення ГО у різних адміністративно-територіальних одиницях (далі АТерО) будуть відрізнятись. Це пов'язано насамперед з відмінностями у величині АТерО та концентрації ГО, що провадять діяльність на їх території. Таким чином, розрив між максимальними та мінімальними обсягами номінального фінансового забезпечення, що було у розпорядженні ГО м. Києва та Тернопільської області, за період 2006-2013 рр. зріс від 799 800,9 тис. грн у 2006 р. до 2 187 339,0 тис. грн у 2013 р. (складав у середньому 1 536 280,83 тис. грн), тобто фінансові ресурси ГО м. Києва перевищували фінансові ресурси ГО Тернопільської області в середньому в 502 рази (максимально у 859 разів у 2009 р. і мінімально 236 у 2013 р.). Причому варто зазначити, що показник обсягу загального фінансування ГО м. Києва у досліджуваному періоді постійно показував позитивну динаміку, у той час як



Рис. 2. Середні обсяги фінансового забезпечення діяльності ГО в регіональному розрізі за період 2006-2013 рр. [1-8]

Варто відзначити, що все ж у всіх областях, ГО яких володіли фінансовим забезпеченням більшим за 50 млн грн на рік, аналогічний показник у розрахунку на одну організацію є вищим за середній по Україні, що свідчить про існування у більшості ГО значних фінансових ресурсів. Відмінною є ситуація лишень у м. Києві, який на діяльність своїх ГО загалом залучив коштів більше, ніж було залучено рештою ГО разом, однак фінансове забезпечення у розрахунку на одну ГО складало у періоді 18,858 тис. грн, тобто можна стверджувати, що у м. Києві існує велика кількість ГО «кишенькового» чи «одноденного» типу, які створюються під реалізацію певних проектів і не володіють значними фінансовими ресурсами.

Як бачимо з рис. 3, розходження між мінімальним і максимальним фінансовим забезпеченням, що припадає на одну ГО відповідних АТерО, є колосальним.

В економічно розвинених країнах світу фінансове забезпечення пересічної ГО в гривневому еквіваленті складає від 560 000 до 670 000 грн. Як бачимо з рис. 3, жодна з розглянутих АТерО навіть не наближається за цим показником до передової світової практики. Натомість, лишень ГО чотирьох АТерО (Запорізька, Донецька, Одеська області та м. Севастополь) мали у своєму розпорядженні ресурси такі, що майже наблизилися до 50 тис. грн на рік чи більші (рис. 3). Зважаючи на те, що це усереднені показники за восьмирічний період, розглянемо динаміку фінансового забезпечення у розрахунку на одну ГО цих АТерО (рис. 4).

Цікаво, що попри доволі високий середній рівень фінансового забезпечення у розрахунку на одну ГО у цих областях, лишень у двох з них, а саме Запорізькій та Одеській областях, у періоді спостерігався тренд до зростання фінансового забезпечення, тоді як у Донецькій області та м. Севастополь існував тренд до скорочення.

Для того, щоб зрозуміти цю залежність, проаналізуємо структуру надходжень ГО АТерО з різним рівнем фінансового забезпечення.

Для економічно розвинених держав світу типовою є така структура надходжень ГО, у якій переважають надходження з Державного бюджету та від господарської діяльності (здійснюваної самими ГО чи підприємствами, організаціями та установами, заснованими такими організаціями для реалізації їх статутних цілей) на противагу незначним, часто навіть мізерним, надходженням від благодійності різного роду і походження. Однак така структура є нетиповою не лише для ГО України загалом, але й для ГО окремих АТерО.

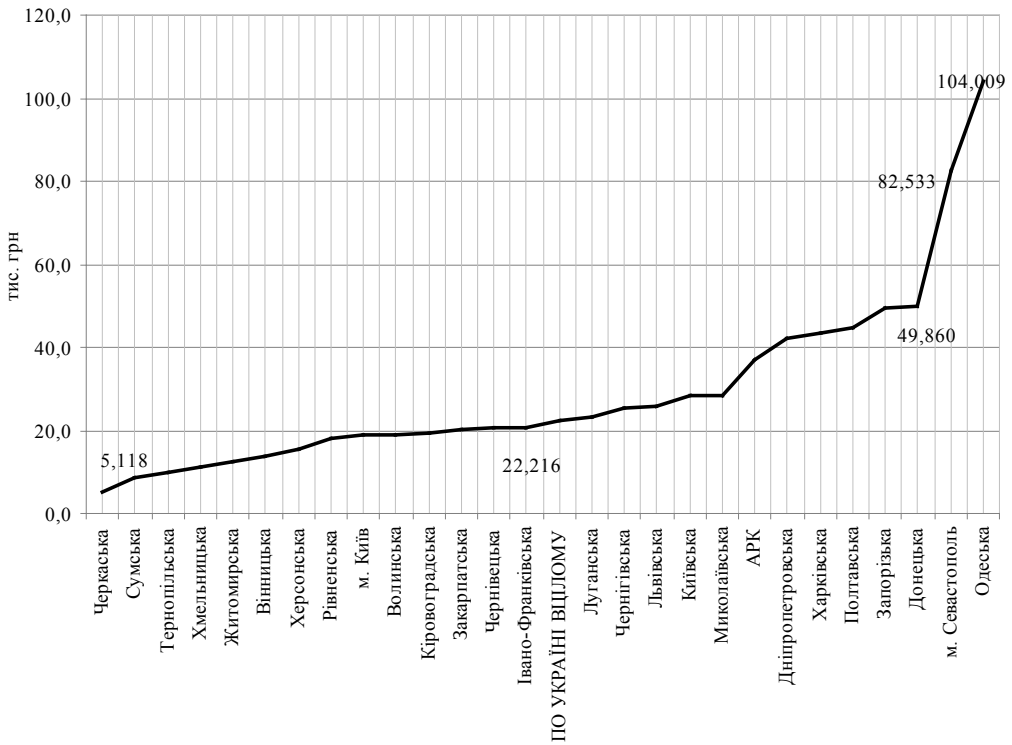


Рис. 3. Середній обсяг фінансового забезпечення, що припадає на одну ГО окремої області в період 2006-2013 рр., тис. грн [1-8]

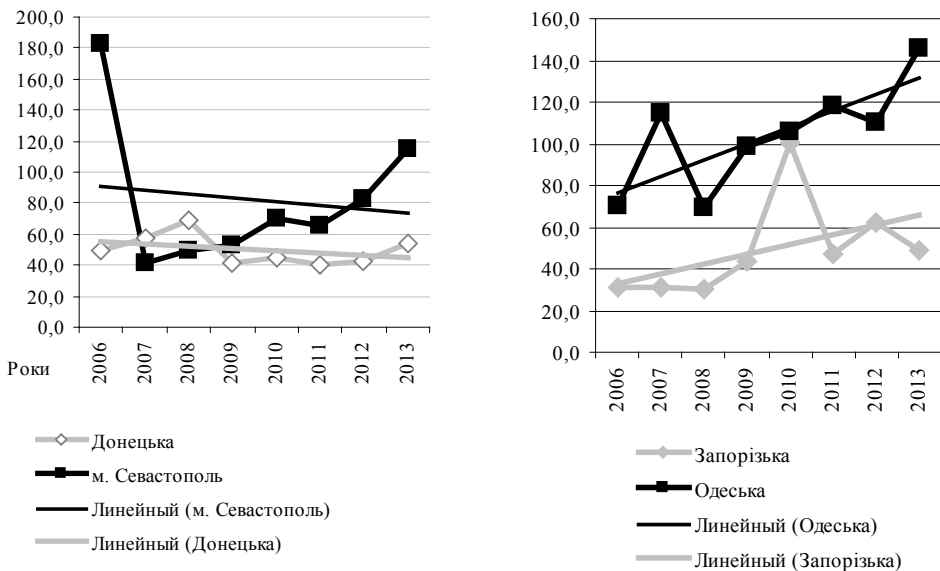


Рис. 4. Тренди фінансового забезпечення у розрахунку на одну ГО в окремих областях за період 2006-2013 рр., тис. грн [1-8]

Так, у досліджуваному періоді спостерігалось переважання доходів, відмінних від державного фінансування та надходжень від господарської діяльності, в абсолютній більшості АТерО. Виключенням були лише Херсонська та Вінницька області та АРК. Однак переважання надходжень від державного фінансування

та господарської діяльності підприємств, установ та організацій, заснованих і створених ГО для виконання їх статутних цілей у Херсонській області та АРК, мало ситуативний характер і спостерігалось лиш одного разу у кожній області (2009 р.(78,01%) і 2006 р. (50,62%) відповідно) (розраховано на основі [1-8]). Лишень структура надходжень Вінницької області характеризувалась постійним переважанням згаданих видів фінансування в періоді 2007-2012 рр. (56,89%; 60,71%; 54,4%; 59,1%; 56,79%; 50,52% відповідно у кожному році) (розраховано на основі [1-8]).

Тож, аналіз структури надходжень ГО вказує на відсутність єдиної моделі формування бюджету ГО різних АТерО.

Однак для того, щоб зробити висновок про місце всіх згаданих джерел фінансового забезпечення у діяльності та розвитку ГО кожної з досліджуваних АТерО України, проведемо детальніший аналіз цих джерел. Для більш реалістичного відображення інформації для аналізу використаємо дані про надходження ГО України у регіональному розрізі за період 2006-2013 рр. у цінах 2005 р. (аналіз проведемо на основі розрахунків з джерел [1-8]).

У більшості досліджуваних АТерО України фінансове забезпечення діяльності та розвитку ГО у період 2006-2013 рр. збільшувалось. Однак таке зростання було неоднорідним у різних областях. Так, найбільше зростання спостерігалось у Запорізькій (100,8%), Івано-Франківській (203,4%), Кіровоградській (204,0%), Тернопільській (244,1%), Херсонській (253,4%) і Чернівецькій (299,6%) областях. Інші АТерО показали менше зростання надходжень до бюджетів ГО.

Скорочення фінансування діяльності та розвитку ГО спостерігалось у таких областях, як Донецька (-53,3%), Житомирська (-2,6%), Київська (-39,9%), Сумська (-45,8%) та Чернігівська (-48,5%).

Показовою є динаміка частки у загальному фінансуванні ГО України, що припадає на м. Київ (рис. 5).

Як бачимо, частка, що припадала на фінансове забезпечення ГО м. Києва у загальному фінансуванні всіх ГО України, протягом всього періоду не опускалася нижче 52,76%, більше того – ця частка переважно перебувала у межах 59-60% і протягом усього періоду показувала тренд до зростання.

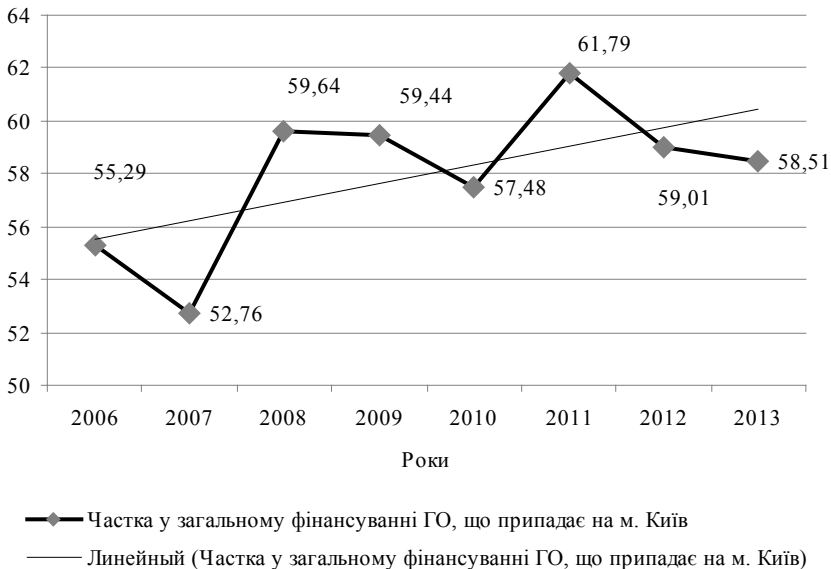


Рис. 5. Динаміка частки загального фінансування ГО України, що припадає на м. Київ за 2006-2013 рр., %

Розраховано на основі [1-8].

Що ж стосується фінансового забезпечення ГО у розрахунку на одну організацію, то ситуація ще гірша, оскільки у 13 досліджуваних АТерО воно скоротилось, у тому числі у Запорізькій (-13,7%) і Тернопільській (-6,95%) областях, у яких, як зазначалось, у загальному фінансуванні спостерігалось найбільше зростання. Це свідчить про те, що зростання кількості ГО у більшості АТерО не підкріплюється значним фінансовим забезпеченням (розраховано на основі [1-8]).

Схожою є картина й по державному фінансуванні. Так, як і у випадку із загальним фінансовим забезпеченням ГО, було кілька областей з колосальним зростанням загального державного фінансування (АРК – 1307,63%; Волинська область – 107,17%; Закарпатська область – 328,79%; Луганська область – 1327,29%; Полтавська область – 203,23%; Харківська область – 212,94%; Херсонська область – 1067,14%; Чернівецька область – 201,5%; м. Київ – 238,26%; м. Севастополь – 478,54%) і кілька областей, загальне державне фінансування яких у досліджуваному періоді скоротилось (Дніпропетровська область – -14,97%; Кіровоградська область – -15,54%; Миколаївська область – -0,51%; Одеська область – -14,43%; Сумська область – -23,31%; Чернігівська область – -65,09%) (розраховано на основі [1-8]). Проте, попри існування великої кількості АТерО, державне фінансування ГО яких у розрахунку на одну ГО за досліджуваний період зменшилось (в 11 АТерО), такого зменшення не спостерігалось в АТерО, по загальному фінансуванню з Державного бюджету яких спостерігалось суттєве зростання (розраховано на основі [1-8]).

Однак ситуація у державному фінансуванні діяльності ГО є значно гіршою, ніж це здається без проведення аналізу. Передусім треба звернути увагу на те, що обсяги фінансування, що надходили з Державного бюджету на діяльність ГО, були не лише непостійними у різних АТерО (прикладом чого була відсутність такого фінансування у Запорізькій області у 2009-2010 рр.; Івано-Франківській – у 2009 р.; Луганській – у 2010-2012 рр.), але й непропорційними: протягом 2006-2013 рр. лівова частка такого фінансування, а це від 61,55% до 85,73%, було у розпорядженні м. Києва (рис. 6), тоді як на всі інші АТерО припадало всього від 14,27% до 38,45%.

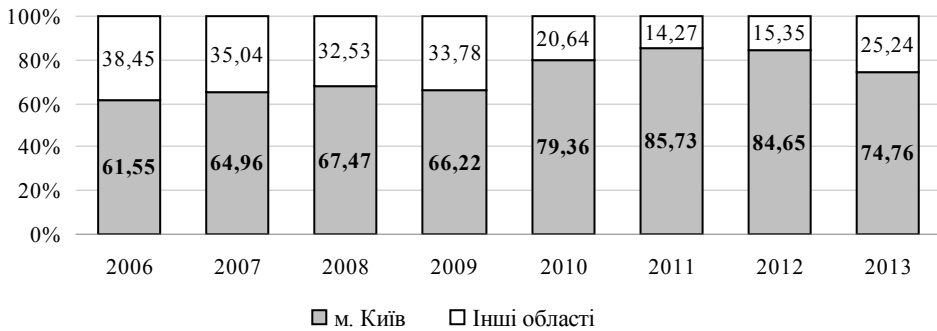


Рис. 6. Частка державного фінансування, що перебуває у розпорядженні ГО м. Києва, %

Розраховано на основі [1-8].

Цікаво, що навіть та мізерна частка державного фінансування, що залишалася у розпорядженні всіх інших АТерО у період 2006-2013 рр. не розподілялася рівномірно: близько його половини (а інколи й більше) припадало на ГО 6 АТерО: АРК, Вінницької, Дніпропетровської, Одеської, Сумської і Чернігівської областей. Причому найбільші обсяги державного фінансування використовували ГО Вінницької області (проаналізовано за даними [1-8]).

Найбільшу частку у структурі фінансового забезпечення ГО більшості АТерО займають надходження від благодійників різних рівнів (розраховано на основі [1-8]).

Загалом у більшості АТерО України надходження ГО від благодійності за період 2006-2013 рр. (у цінах 2005 р.) зросли. Лишень у 4 областях: Донецькій, Київській, Сумській і Чернігівській відбулось суттєве скорочення (-57,33%; -58,45%; -48,99%; -24,11% відповідно). При чому у Донецькій області скорочення спостерігалось по надходженнях усіх груп благодійників, а у Київській – по надходженнях групи благодійників-юридичних осіб і благодійників-нерезидентів (розраховано на основі [1-8]).

Активність благодійників-підприємств та організацій України та благодійників-нерезидентів по Україні загалом умовно можна поділити на два періоди: 2006-2009 рр., який характеризувався переважанням надходжень від благодійників-підприємств та організацій України та поступовістю зміни обсягів ресурсів, що надходили від обох груп донорів; 2010-2013 рр., який характеризувався більшою активністю нерезидентів і стрімкими змінами обсягів надходжень.

У науковій і науково-популярній літературі побутує думка, що ГО України в основному фінансуються коштом міжнародних донорів і їх грантів, і, зважаючи на вагу частки міжнародних благодійників у структурі всієї благодійності України, а вона є справді великою (2006-2009 рр. – 42,3%, 35,6%, 35,4%, 38,4% відповідно щорічно; 2010-2013 рр. – 52,4%, 47,5%, 53,1%, 41,4% відповідно щорічно), можна хибно притримуватись такої думки. Однак аналіз надходжень ГО від благодійників у регіональному розрізі свідчить про те, що частка м. Києва у структурі всієї благодійності у досліджуваному періоді складала від 33,5% мінімально у 2007 р. до 45,9% максимально у 2011 р., а частка надходжень від благодійників-нерезидентів, що надходила ГО м. Києва у загальній сумі надходжень цієї групи благодійників, була ще вищою: від 39,67% мінімально у 2010 р. до 50,51% максимально у 2013 р. Значущість частки, яку займають ГО м. Києва у структурі благодійності, наптовхують на думку, що здебільшого структура та тенденції у благодійності загалом по Україні залежать від коштів, закумуляованих по м. Києву. Підтвердженням цього є рис. 7, який демонструє

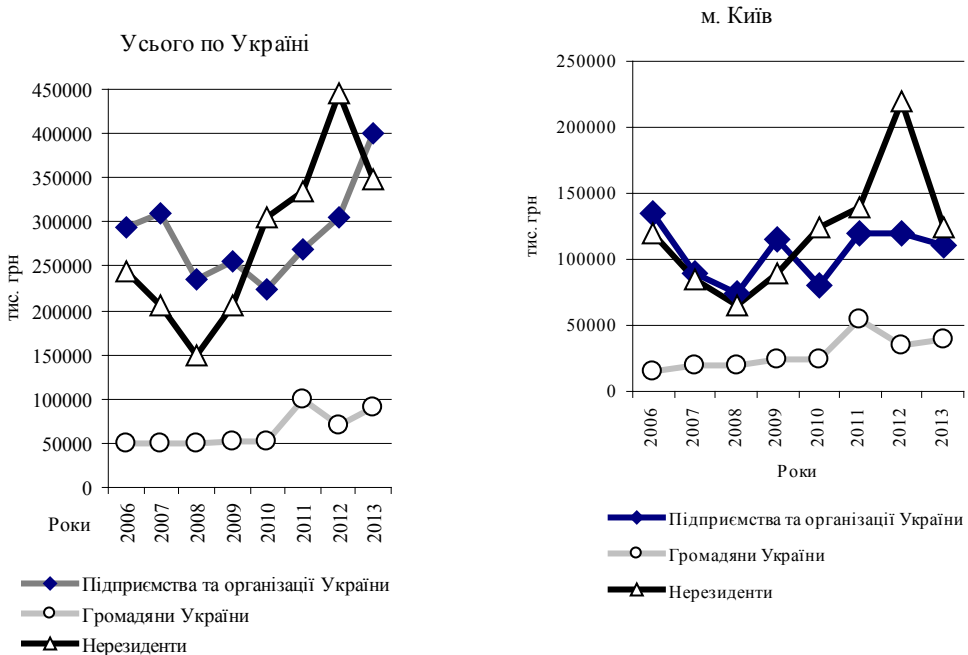


Рис. 7. Динаміка надходжень від різних благодійників у 2006-2013 рр.

Складено на основі [1-8].

динаміку надходжень від благодійності ГО загалом по Україні та окремо по м. Києву у період 2006-2013 рр. (у цінах 2005 р.).

Як бачимо, динаміка надходжень ГО від благодійників-нерезидентів є ідентичною по Україні загалом і м. Києву. Це свідчить про те, що та частка надходжень від благодійників-нерезидентів, яка перебуває у розпорядженні ГО м. Києва, має вирішальне значення у формуванні тенденцій по всій Україні. А отже, не можна стверджувати, що ГО України фінансуються в основному коштом грантів і програм міжнародних донорів, оскільки левова частка таких коштів є у розпорядженні лише однієї АТерО України.

Що стосується ГО інших АТерО, то тут ситуація значно відрізняється. Передусім звернімо увагу на те, що схожої динаміки надходжень від різних груп благодійників не спостерігалось більше в жодній АТерО. У той же час у багатьох АТерО спостерігається абсолютне переважання надходжень однієї групи благодійників над іншим. Так, Дніпропетровська область виявилась єдиною, у структурі надходжень ГО якої від благодійності переважали нерезиденти (61,03% - 79,31%). В інших областях (Вінницька, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Луганська, Миколаївська, Полтавська) спостерігалось переважання надходжень від благодійності підприємств та організацій України. Окрім цього, у таких АТерО, як АРК, Волинська, Кіровоградська, області та м. Севастополь, протягом досліджуваного періоду спостерігалось переважання надходжень від благодійності підприємств та організацій України (окрім разових виключень у кожній з АТерО) (розраховано на основі [1-8]).

Цікаво, що у АТерО, у яких надходження від благодійності підприємств та організацій України постійно або переважно перевищують надходження від інших видів благодійності, надходження від фізичних осіб не поступаються надходженням від нерезидентів або є настільки ж незначними як і останні. У Дніпропетровській ж області надходження від благодійників-громадян є значно меншими за надходження двох інших груп. У решті АТерО надходження від різних благодійників не мають чітких пропорцій, частки одних чи інших благодійників часто змінюються (розраховано на основі [1-8]).

Для нашого дослідження важливо зрозуміти, яку роль у фінансовому забезпеченні ГО АТерО України відіграє населення, адже саме воно отримує найбільше вигод від їх ефективної діяльності.

Участь населення у діяльності ГО здійснюється двома методами: прямої участі, тобто членства, або опосередкованої – благодійництва на користь організацій.

Надходження від членства та від благодійності громадян окремо переважно є незначними, їх вага на користь одних чи інших є відмінною в різних АТерО, однак сума, яка надходить від фізичних осіб-резидентів разом, є не лишень вражаючою сама по собі, але і вагомою у структурі надходжень ГО практично всіх АТерО.

Так, абсолютна участь фізичних осіб-резидентів у гривневому еквіваленті за період 2006-2013 рр. зростала у більшості ГО АТерО України. Виключенням стали п'ять АТерО: Вінницька, Донецька, Сумська, Чернігівська області та м. Севастополь. А частка таких надходжень у структурі надходжень ГО АТерО України скоротилась у шести АТерО, причому у чотирьох АТерО таке скорочення було незначним: Вінницька (-24,3 в. п.), Закарпатська (-8,29 в. п.), Запорізька (-0,49 в. п.), Одеська (-0,37 в. п.), Чернівецька (-0,52 в. п.) області та м. Севастополь (-46,82 в. п.). Середня ж за 8 років частка таких надходжень у структурі надходжень лиш небагатьох АТерО складає менше 20%, а саме: Дніпропетровської (19,87%), Івано-Франківської (10,86%), Одеської (17,78%), Полтавської (14,08%), Чернігівської (19,54%) областей та м. Києва (12,94%). У більшості ж АТерО вона перевищувала 30%: АРК (31,93%), Волинська (38,66%), Донецька (31,44%), Житомирська (30,19%), Київська (47,19%), Кіровоградська (31,86%), Львівська (36,98%), Миколаївська (30,01%), Рівненська (35,32%), Сумська (44,4%), Чернівецька (31,25%) області (розраховано на основі [1-8]).

Це все свідчить про те, що культура філантропії серед населення майже всіх АТерО України починає розвиватись.

Що ж стосується членських внесків у розрахунку на одного члена ГО, то їх обсяги були незначними у більшості АТерО. Лиш кілька з них щорічно перевищували середній рівень по Україні.

Лиш у трьох областях (Київська, Одеська, Харківська) членські внески до ГО у розрахунку на одного члена у цінах 2005 р. протягом всього досліджуваного періоду перевищували середній рівень по Україні (значення по Київській області лиш у 2006 р. було меншим) (розраховано на основі [1-8]). Цікаво, що ці самі області показують одні з найвищих показників активності благодійників-фізичних осіб серед усіх АТерО України. Це є свідченням того, що й інші АТерО, у яких є доволі висока активність населення на користь ГО, можна використовувати членські внески як одне з вагомих джерел фінансового забезпечення їх діяльності (звичайно за умови високої якості надання послуг).

Українські ГО через несприятливість чинного законодавства не використовують у повному обсязі можливість здійснювати господарську діяльність. Натомість, вони є засновниками підприємств, установ та організацій, які спрямовують свої прибутки на їх діяльність. Проте і такі надходження є мінімальними і непостійними. Так, у всіх АТерО надходження від господарської діяльності заснованих ГО підприємств та організацій у період 2006-2013 рр. у цінах 2005 р. були непостійними. Щобільше, у більшості з них (у 17) такі надходження скоротилися. А в таких АТерО, як Волинська, Івано-Франківська, Миколаївська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська області та м. Севастополь вони періодично чи навіть постійно були відсутніми (розраховано на основі [1-8]).

Цікавим є зіставлення надходжень від діяльності заснованих ГО підприємств, установ та організацій з їх кількістю: зазвичай при значному зростанні останньої спостерігається значне скорочення перших (розраховано на основі [1-8]). Це свідчить, що у багатьох АТерО при зміні кількості заснованих підприємств, установ та організацій кількість тих, що спрямовують свої прибутки на діяльність ГО, залишається незмінною або ж змінюється незначним чином, а отже, можливість створювати підприємства, організації та установи ГО використовуються як інструмент неправомірних дій з відмивання коштів та ухиляння від сплати податків.

Що стосується групи інших надходжень, які є популярними у світовій практиці, то в більшості АТерО (у 14) вони скоротилися (розраховано на основі [1-8]), однак їх нарощення у решті АТерО (у 13) було значно більшим і забезпечило загальне зростання по Україні на 34,54%. Найбільше зростання надходжень від цієї групи доходів у відносному значенні спостерігалось у Вінницькій (457,44%), Закарпатській (409,97%), Запорізькій (702,9%), Івано-Франківській (378,89%) і Хмельницькій (608,32%) областях (розраховано на основі [1-8]). Як бачимо, усі ці області розташовані у Західному регіоні. Збільшення обсягів залучуваних ресурсів з цієї групи свідчить про активізацію схильності до здійснення фінансової діяльності ГО тих АТерО, у яких спостерігалось скорочення чи незначне зростання надходжень з джерел з інших груп.

Найбільше абсолютне зростання надходжень ГО від групи інших надходжень спостерігалось у м. Київ. За досліджуваний період його ГО збільшили такі надходження на 83301,17 тис. грн (у цінах 2005 р.). Цікаво, що це навіть більше, ніж нарощено загалом по Україні за аналогічний період і в аналогічних цінах (розраховано на основі [1-8]).

Отож, у результаті проведеного дослідження можна констатувати наявність суттєвих диспропорцій при формуванні фінансової бази діяльності ГО різних АТерО. Попри загальні тенденції до зростання фінансового забезпечення ГО України, його вагома частка перебувала у розпорядженні ГО м. Києва, а це близько 60% фінансуванні. Така ж ситуація спостерігається й у розрізі окремих джерел фінансового забезпечення, але найбільш виразно це відчувається стосовно державного фінансування та благодійності нерезидентів. (від 61% до 85%

державного фінансування та від 33,5% до 45,9% вливань від міжнародних донорів припадало на м. Київ).

Натомість, можна стверджувати, що у структурі надходжень ГО всіх АТерО чільне місце займають благодійники різних рівнів. Вважаємо, що цю тенденцію, варто використати для подолання регіональних диспропорцій у фінансовому забезпеченні ГО. Для динамічного розвитку ГС, яке реалізується шляхом активізації діяльності ГО, необхідно створити інституційні умови як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні. Так, на державному рівні чинною є «Стратегія державної політики сприяння розвитку ГС в Україні», яка впроваджується шляхом прийняття «Першочергових заходів щодо її реалізації» [9]. Відповідно, на регіональному рівні мають бути прийнятими 27 регіональних програм сприяння розвитку ГС (24 області; АРК; м. Севастополь і м. Київ). Однак за станом на 2013 р. чотири регіональні програми були не прийняті [10]. Однак всі ці програми є схожими між собою і загалом різняться лишень у термінах виконання тих чи інших заходів та обсягах фінансування, що спрямовуються на їх виконання. Варто зазначити, що, на думку дослідників Українського незалежного центру політичних досліджень (УНЦПД), у АТерО, на виконання регіональних програм яких передбачено найбільше коштів, їх 70% спрямовується на заходи, які прямо не пов'язані з розвитком ГС [10].

На нашу думку, у теперішньому вигляді ці програми не можуть забезпечити ні належного рівня розвитку організацій громадянського суспільства (ОГС), ні подолання диспропорцій у їх фінансуванні. Адже вони мають прийматися з урахуванням особливостей розвитку окремих АТерО, потреб населення та ментальної схильності суспільства до благодійності. Врахування цих особливостей дозволить зменшити розрив між «найбагатшими» та «найбіднішими» АТерО у плані підтримки ГО, а також забезпечити належне їх фінансування з усіх джерел відповідно до реальних потреб.

Так, як зазначалося раніше, від 61,55% до 85,73% державного фінансування, що спрямовувалось на підтримку ГО, були у розпорядженні ГО м. Києва, однак у м. Києві зареєстровано і найбільше ГО, тому у розрахунку на одну ГО державне фінансування є близьким до 1 тис. грн на рік, у той час як у Донецькій і Миколаївській областях воно складає декілька десятків тис. грн і подеколи у досліджуваному періоді перетинає позначку у 100 тис. грн, а в деяких областях є відсутнім. Тому у регіональних програмах сприяння розвитку ГС необхідно зазначати обсяги та частку державного фінансування, що будуть витратитися на конкретні програми підтримки ГО, причому така частка має бути пропорційною кількості ГО у АТерО і їх потребам. Важливим є і зазначення механізму моніторингу за виділенням цих коштів і їх витрачанням. Вважаємо, що він повинен включати не лишень державний моніторинг, але й громадський, оскільки часто в наявних регіональних програмах сприяння розвитку ГС ледве частка коштів (у тому числі й державних) спрямовується не на фінансування ініціатив ГС, а, наприклад, на висвітлення у ЗМІ «позитивного досвіду співпраці між державним та приватним секторами» [10], а значить на створення позитивного іміджу регіональної влади у процесі розвитку ГС.

Після прийняття змін у оподаткуванні податком на прибуток ГО контролювати їх надходження від членських внесків неможливо, хоча необхідність у такому контролі відпала, оскільки приховувати ці надходження для ГО вже немає змісту. Ринковий механізм на умовах взаємодії попиту і пропозиції здатен сам встановити найоптимальнішу «ціну» за членство у ГО. Державна участь у цьому процесі може передбачати тільки посилену роз'яснювальну інформаційну роботу (семінари, круглі столи, конференції, симпозіуми за участю громадськості та ЗМІ), яка, на нашу думку, має передбачатись регіональними програмами сприяння розвитку ГС та фіксуватись у них.

Така ж масована інформаційно-роз'яснювальна робота має проводитись і з потенційними благодійниками. У цьому контексті варто зауважити, що загалом

наразі українське суспільство є відкритим і схильним до благодійництва різного роду, однак мета такого благодійництва може різнитися. Так, в одних АТерО доречно робити акцент на проекти, що підтримують армію, національну гвардію, переселенців, в інших, які є менш патріотично налаштовані, – на підтримання благоустрою та тих верств населення, що потребують допомоги (вважаємо, що в підсумку розвиток культури філантропії, незалежно від мотивації цього процесу, призведе до підвищення якості життя населення, а отже, і до посилення відчуття патріотизму, гордості за себе, свій народ і державу, що в подальшому зможе ще більше стимулювати громадські ініціативи). Тому доречно за допомогою соціальних досліджень у окремих АТерО визначати суспільні настрої і проводити роз'яснювальну роботу відповідно до них.

Податкові реформи, проведені нещодавно, є сприятливими для провадження господарської діяльності як ГО, так і підприємств, установ та організацій, створених ними для виконання їх статутних цілей. Однак, оскільки в Україні досвід використання такої діяльності є обмеженим, то доцільно проводити колективні практикуми та тренінги за участю іноземних експертів, які можуть чітко та зрозуміло викласти переваги та додаткові можливості, які вона створює (відповідальність за організацію таких заходів та участь іноземних експертів має бути покладена на державні адміністрації АТерО, що теж має фіксуватись у регіональних програмах сприяння розвитку ГС). Однак на початкових етапах розвитку зазначеної діяльності ОГС варто посилити контроль за використанням коштів, отриманих від неї, для запобігання зловживань недобросовісними особами.

Варто очікувати, що з підвищенням ефективності діяльності ГО, яка має відбутися внаслідок збільшення їх надходжень з вказаних джерел, зростуть надходження і з групи Інших, оскільки зацікавленість у їх залученні ГО природно збільшується при зростанні фінансової життєздатності ГО. Однак для активізації процесу можна застосувати механізм погашення відсотків за отримані ГО кредити з місцевих бюджетів (на умовах конкурсів, проведених регіональними органами державної влади, у межах реалізації регіональних програм сприяння розвитку ГС).

Отже, фінансування ГО України у регіональному розрізі характеризується чималими диспропорціями, причинами яких є і природні процеси, такі як густота та чисельність населення, величина регіону, кількість ГО та насиченість ними конкретних АТерО тощо. Однак є й інші причини, які мають чисто штучний чи суб'єктивний характер. Так, фінансування з Державного бюджету чи іноземними донорами в основному спрямовується у розпорядження ГО м. Києва, хоча на найвищому державному рівні декларується рівність ГО у доступі до різних джерел фінансового забезпечення їх діяльності. Зменшення вказаних диспропорцій (ліквідація їх є неможливою через існування природних причин) можливе за умови затвердження та реалізації регіональних програм сприяння розвитку ГС у межах Стратегії державної політики сприяння розвитку ГС України, які, однак, мають характеризуватись індивідуальним підходом до їх створення, а процес їх прийняття має ґрунтуватися на детальному аналізі умов функціонування ГО в конкретному регіоні та соціальних дослідженнях реальних потреб населення.

Список використаних джерел

1. Громадські організації в Україні у 2006 р. : стат. бюлетень / . – К. : Державна служба статистики України, 2007. – 157 с.
2. Громадські організації в Україні у 2007 р. : стат. бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2008. – 157 с.
3. Громадські організації в Україні у 2008 р. : стат. бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2009. – 157 с.
4. Громадські організації в Україні у 2009 р. : стат. бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2010. – 155 с.
5. Громадські організації в Україні у 2010 р. : стат. бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 157 с.
6. Громадські організації в Україні у 2011 р. : стат. бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 157 с.

7. Громадські організації в Україні у 2012 р. : стат. бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 152 с.
8. Громадські організації в Україні у 2013 р. : стат. бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 152 с.
9. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації / Указ Президента України від 24.03.2012 №212/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/212/2012>
10. Регіональні програми розвитку громадянського суспільства: кращі практики : інформаційний бюлетень [Електронний ресурс] / Український незалежний центр політичних досліджень. – 2013. – Вип. 1-2. – Режим доступу : http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/CSO_programs_bulletin1-2_Sep2013.pdf

References

1. State Statistics Service of Ukraine (2007). Hromads'ki orhanizatsiyi v Ukrayini u 2006 r [Public organizations in Ukraine in 2006] (Statistical Bulletin). Kyiv. [in Ukrainian].
2. State Statistics Service of Ukraine (2008). Hromads'ki orhanizatsiyi v Ukrayini u 2007 r [Public organizations in Ukraine in 2007] (Statistical Bulletin). Kyiv. [in Ukrainian].
3. State Statistics Service of Ukraine (2009). Hromads'ki orhanizatsiyi v Ukrayini u 2008 r [Public organizations in Ukraine in 2008] (Statistical Bulletin). Kyiv. [in Ukrainian].
4. State Statistics Service of Ukraine (2010). Hromads'ki orhanizatsiyi v Ukrayini u 2009 r [Public organizations in Ukraine in 2009] (Statistical Bulletin). Kyiv. [in Ukrainian].
5. State Statistics Service of Ukraine (2011). Hromads'ki orhanizatsiyi v Ukrayini u 2010 r [Public organizations in Ukraine in 2010] (Statistical Bulletin). Kyiv. [in Ukrainian].
6. State Statistics Service of Ukraine (2012). Hromads'ki orhanizatsiyi v Ukrayini u 2011 r [Public organizations in Ukraine in 2011] (Statistical Bulletin). Kyiv. [in Ukrainian].
7. State Statistics Service of Ukraine (2013). Hromads'ki orhanizatsiyi v Ukrayini u 2012 r [Public organizations in Ukraine in 2012] (Statistical Bulletin). Kyiv. [in Ukrainian].
8. State Statistics Service of Ukraine (2014). Hromads'ki orhanizatsiyi v Ukrayini u 2013 r [Public organizations in Ukraine in 2013] (Statistical Bulletin). Kyiv. [in Ukrainian].
9. President of Ukraine (2012). Pro Stratehiyu derzhavnoyi polityky spryannya rozvytku hromadyans'koho suspil'stva v Ukrayini ta pershocherhovi zakhody shchodo yiyi realizatsiyi [On the Strategy of promotion of state policy for civil society development in Ukraine and priority measures for its implementation]. Presidential Decree on 2012, March 24, 212/2012. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/212/2012> [in Ukrainian].
10. Ukrainian Center for Independent Political Research (2013). Rehional'ni prohramy rozvytku hromadyans'koho suspil'stva: kraschi praktyky [Regional programs of civil society development: best practices]. Vol. 1-2. Kyiv. Retrieved from http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/CSO_programs_bulletin1-2_Sep2013.pdf [in Ukrainian].

Tkachuk I. Y. Regional features of financial support of activity of public organizations of Ukraine.

The complex investigation of the regional aspects of Ukrainian NGOs funding in the period of 2006-2013 is made by author. Thus the disproportions in the process of financial basis formation of NGOs existing and development in different regions of Ukraine are found. So not only a large share of NGOs total funding (which equals about 60% of NGOs total funding in Ukraine), but a significant share of the state funding (average 73%) and of the foreign funding (the interval [39.67%; 50.51%]) are accounted for NGOs of Kyiv. The other regions of Ukraine have limited access for these financial resources. Sometimes they are deprived of the ability to get them. Using the Regional Programs of civil society development can help to overcome the existing disproportions in Ukrainian NGOs funding from different resources. These Programs are adopted at the regional level into account the particular civil society development and the socio-demographic characteristics of the particular region. But today these Programs are adopted by one pattern and aren't counted mentioned regional features. Thus they copy one another. To overcome the existing disproportions in the NGOs funding and the civil society development in different regions in Ukraine it is necessary to adopt such Programs considering existing disproportions. This is specified and justified in the scientific research. In this direction the necessity of the State funding consideration in these Programs was explained. Moreover this type of NGOs funding might be comparable with the region size and NGOs quantity. In addition Regional State Administrations should conduct informational policy with NGOs representatives that regard the using of such resources of funding as the participation fees and incomes from the charity funding and from their own economical activities.

Key words: NGOs, civil society, funding, sources of funding, regional aspects.

Ткачук Ірина Ярославівна – асистент кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (e-mail: tkachuk.iryana.it@gmail.com).

Tkachuk Iryna Yaroslavivna – Assistant Professor of the Department of Finance and Credit of the Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

Надійшло 17.04.2015 р.